

A. P. ČECHOV

T. VŮJTEK

tohle není
VIŠŇOVÝ
SAD

KOMORNÍ
SCENA
ARENA

TOHLE NE VISÍ

**Divadlo je past.
Není z něj úniku.**

ENÍ JOVÝ SAD

Autor Anton Pavlovič Čechov
Překlad a úprava Tomáš Vůjtek
Režie Roman Polák
Dramaturgie Tomáš Vůjtek
Scéna Roman Polák
Kostýmy Katarína Hollá
Inspice Petr Pěnkava
Text sleduje Kamila Holaňová

Osoby a obsazení

Světlovidov Vladislav Georgiev
Nikita Milan Cimerák
Ta druhá Renáta Klemensová

Premiéra sobota 22. října 2022 v 18.30

Že bych usnul? Už jsem dědek. Senilní dědek.
Ožral jsem se a vsedě usnul.

→ Tohle byl *Višňový sad* v roce 2009
v režii Ivana Krejčího.

Naše inscenace spojuje do jednoho dramatického celku tři Čechovovy aktovky. *Medvěd a Námluvy* na českém jevišti už dávno zdomácněly, zato *Labutí píseň* je českému divákovi v podstatě neznámá. Tato benefiční hříčka, kterou sám Čechov označil za „nejkratší drama na celém světě“, tvoří inscenační rámec, v němž se *Medvěd a Námluvy* odehrají. Všechny tři aktovky jsou nově přeloženy a zároveň i upraveny, aby co nejvíce konvenovaly s poetikou našeho divadla.

Anton Pavlovič Čechov, aneb Jak roky šly.

1860

17. (29.) ledna se Pavlu Jegorovičovi a Jevgeniji Jakovlevně (rozené Morozovové) Čechovovým narodil ve městě Taganrog syn Anton. V rodině se tradovala historka o dávném předkovi, který pocházel z Čech, odkud byl donucen uprchnout do Ruska, protože byl pronásledován pro svou víru.

1861

Během první dentice se u Antona úspěšně prořezal dolní řezák.

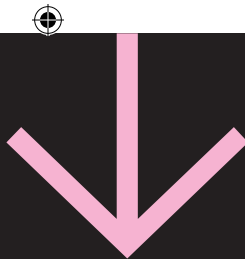

1862

Po druhém řezáku, první stoličce a špičáku se úspěšně prořezala i druhá stolička.

V Rusku se až do roku 1918 používal juliánský kalendář, který se oproti většinově užívanému gregoriánskému kalendáři zpoždí oval o tzv. přestupné dny.

V 19. století toto zpoždění čítalo celkem 12 dní, proto se datum Čechovova narození uvádí s daty 17. a zároveň 29. ledna.

1863

Lebeční kosti se spojily v oblasti velkého vazivového lupínku, konkrétně na spojení švu šípového se švem věncovým.

1864

Došlo k první proměně postavy, která spočívala v tom, že se z batolete, které má poměrně velkou hlavu, velký a docela podsaditý trup a krátké končetiny, stalo dítě vytáhlejší, se štíhlejším trupem a poměrně delšími horními i dolními končetinami.

1865

Proměna pokračuje.

1866

V šestém roce svého věku dosáhl filipínské míry. Dokáže tedy vzpažit pravou horní končetinu a ohnout ji v lokti tak, aby předloktí leželo na temeni hlavy, a dosáhnout na levý ušní boltec. Podle všeho je Anton zralý nastoupit do školy.

1867

Je zapsán do přípravné třídy řecké církevní školy.

1868

Navštěvuje přípravnou třídu taganrožského gymnázia.

1869

Je přijat na taganrožské gymnázium.

1870

Studuje. Probíhá u něj druhá dentice.
Postupně se prořezávají stálé zuby.
Jako poslední je to druhá stolička.

1871

Studuje. Blíží se puberta.

1872

Studuje. Je v pubertě.

1873

Studuje. Puberta trvá.

1874

Studuje a píše.

1875

Píše a studuje.

1876

Otec, který není schopen splácet
své dluhy, utíká do Moskvy. Anton zůstává.

Toto nejstarší gymnázium na jihu Ruska dnes slouží jako literární muzeum svého veskerze průměrného studenta.

1877

Poprvé navštíví Moskvu a začíná snít o literární kariéře.

1878

Zmizelo chrupavčité spojení mezi kostí týlní a klínovou a tyto kosti spolu pevně srostly. Napsal hru *Bez otců*, která se dnes hraje pod názvem *Platonov*.

1879

Odmaturoval a začal v Moskvě studovat ~~lékařskou~~ *medycínskou* fakultu.

1880

Začíná publikovat.

1881

Publikuje.

1882

Jeho stálý chrup dokončil prořezání třetí stoličkou.

1883

Pokračuje vývoj svalové soustavy.

1884

Ukončil studium na lékařské fakultě. Projevují se u něj první příznaky tuberkulózy. Nijak je neléčí. Tají je.

1885

Začíná spolupracovat s petrohradskými novinami.

1886

Spolupracuje s petrohradskými novinami.

1887

Napsal jednoaktovku *Labutí píseň*.

1888

V Koršově divadle uvedli jeho jednoaktovku *Medvěď*.

Koršovo divadlo bylo prvním moskevským kompletně elektrifikovaným divadlem. Mimoto se jeho pokrokovost projevila i tím, že právě v tomto divadle Čechov coby dramatik debutoval uvedením Ivanova v roce 1887.

Alexandrinské divadlo, neboli Ruské národní činoherní divadlo, je jedním z nejstarších divadel v Rusku a najdete ho v Petrohradě.

1889

Premiéra *Ivanova* v Alexandrinském divadle v Petrohradě. Tiskem vyšla jednoaktovka *Námluva*.

1890

Odjíždí na Sachalin. Chce napsat studii o tamějších trestancích, která by pomohla vyléčit tehdejší Rusko. Je lékař, věří, že se Rusko dá vyléčit. Tím se nijak netají.

1891

Pracuje na knize *Ostrov Sachalin*. Zároveň vzniká jednoaktovka *Jubileum*.

1892

Organizuje boj s cholerou. Je lékař, věří, že se dá cholera zastavit. Svou tuberkulózu stále nijak neléčí. Ani tajně.

1893

Stále bojuje s cholerou. Tuberkulózu stále neléčí. Nejspíš ví, že to nejde, ale tají to.

1894

V souvislosti se zhoršením zdravotního stavu odjíždí na Krym a odtud do zahraničí (Terst, Rijeka, Benátky, Milán, Janov, Nice, Berlín, Paříž).

Jedním ze spoluzakladatelů a později i vedoucím moskevského Spolku pro umění a literaturu byl Konstantin Sergejevič Stanislavský. Z řad tohoto původně amatérského uskupení časem vzniklo jádro souboru Moskevského uměleckého akademického divadla.

1895

V dubnu se ve Spolku pro umění a literaturu hraje *Medvěd*. Úspěšně dopsal první verzi *Racka*.

1896

Racek na scéně Alexandrinského divadla neúspěšně propadl.

1897

Napsal *Strýčka Vánu*. Jeho tajná tuberkulóza se rapidně zhoršuje, a tak už není tajná.

1898

Režisér Vladimír Ivanovič Němirovič-Dančenko informuje Čechova, že společně s hercem a režisérem Konstantinem Sergejevičem Stanislavským založili Moskevské umělecké akademické divadlo (MCHAT), a prosí o povolení hrát *Racka*. Seznámení s herečkou Olgou Leonardovnou Knipperovou.

1899

Uzavřené představení *Racka* v Moskevském uměleckém akademickém divadle (jen pro autora, a tudíž velmi úspěšné) a první představení *Strýčka Váni* tamtéž.

1900

Píše *Tři sestry*. Stále je přepisuje.

1901

Žije v Nice, odkud posílá přepracované 3. a 4. jednání *Tří sester*. Vrací se do Moskvy, aby se oženil s Knipperovou.

1902

Píše *Višňový sad*. Už nepřepisuje.

1903

Účastní se zkoušek *Višňového sadu* v Uměleckém divadle.

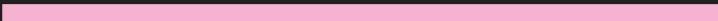
1904

Účastní se premiéry *Višňového sadu* v Uměleckém divadle. V souvislosti se zánětem pohrudnice se zhoršuje jeho zdravotní stav.

Odjíždí do lázní.

V noci na 2. (15.) července ve schwarzwaldském Badenweileru umírá.

Lékař mu předepsal víno, a proto Čechovova poslední slova zněla takto:
„*Vida, šampaňské! To už jsme dávno neměli.*“

Lidi v mém věku chodí do kostela,
aby si vymodlili aspoň nějakou tu naději,
a já tu chlastám, a ještě v tomhle kostýmu.

Anton Pavlovič

o Antonu Pavloviči

O Čechovovi toho bylo napsáno tolik, že se to snad ani nedá přečíst. Životopisy, úvahy, kritická zamyšlení, rozborů děl, sbírky citátů. Narodil se, žil, napsal, řekl, zemřel. Ze stránek, které napsali zasvěcení vykladači jeho života a díla, se dozvíme vše podstatné, a kolikrát i něco navíc. Někjaký ten názor, jak velkým spisovatelem Čechov byl a v čem vlastně spočívá ta jeho velikost, nějaký ten kritický soud, o kolik předběhl svou dobu a jak významně formoval moderní divadlo. Ne, že by to bylo nezajímavé, či snad nepravdivé, ale přijde nám, že přece jen zajímavější a mnohem pravdivější je to, co o sobě napsal sám Anton Pavlovič. Naštěstí se nám zachovaly dopisy, ve kterých o sobě podává ty zásadní informace se skromností i humorem sobě vlastním.

V roce 1891 se takto svěřil překladateli Augustinu Aloisi Vrzalovi, který ho jako první přeložil do češtiny: **Narodil jsem se roku 1860 ve městě Taganrogu (na pobřeží Azovského moře). Můj dědeček byl Malorus, nevolník, před osvobozením sedláků vykoupil z nevolnictví celou svou rodinu včetně mého otce. Otec se zabýval kupectvím.**

Vzdělání jsem nabyl v taganrožském gymnasiu, později na moskevské univerzitě, kterou jsem absolvoval v hodnosti lékaře. Literaturou jsem se začal zabývat od roku 1879. Psal jsem pro mnohé periodické časopisy, kde jsem tiskl většinou drobné povídky, které byly později vydány pod souhrnným názvem *Pestré povídky*, *Za soumraku*, *Povídky*, *Zasmušilí lidé*. Psal jsem také divadelní hry, které se dávaly na státních i soukromých scénách.

V roce 1888 mi Carská akademie udělila Puškinovu cenu.

V roce 1890 jsem vykonal cestu přes Sibiř na ostrov Sachalin, abych se seznámil s poměry v donucovacích pracovnách a kolonisačích vypovězenců. Až vyjde má kniha o Sachalinu, pošlu Vám ji a Vy mi za to pošlete svůj překlad mých povídek.

Jmenuji se Anton Pavlovič.

O rok později se spisovateli Vladimíru Alexejeviči Tichonovovi představil takto okouzlejícím způsobem: **Natropil jsem též nějaké hříšky jakožto dramatik, avšak nikoli příliš velké. Překládán jsem do všech jazyků kromě cizích. Ostatně dávno jsem přeložen do němčiny. Češi a Srbové si mě též oblíbili. Ani Francouzi mi neodmítají své sympatie. Do tajů lásky jsem vnikl ve svých 13 letech. S přáteli, jak lékaři, tak i literáty, se stýkám velmi přátelsky. Jsem svobodný. Rád bych dostával pensi. Medicínou se zabývám dokonce natolik, že konávám v létě soudní pitvy, kteréžto jsem už 2–3 roky neprováděl. Ze spisovatelů kladu na přední místo Tolstého a z lékařů Zacharjina.**

Avšak dosti hloupostí. Napište, co je Vám libo. Nemáte-li po ruce fakta, nahradte je lyrikou.

A v roce 1899 se svému příteli z dob univerzitních studií Grigoriji Ivanoviči Rossolimovi, který byl významným ruským neuropatologem, nejdřív takto svěřil se svou nechutí psát o sobě: **Chcete můj životopis? Stůňu autobiografobii. Číst o sobě jakékoliv podrobnosti, a tím spíš psát je pro tisk, mi působí hotová muka. Na zvláštním lístku posílám několik pouhých dat, více nemohu. Chcete-li, dodejte, že když jsem podával rektorovi žádost, abych byl přijat na universitu, napsal jsem: „na medicínskou fakultu“. Ale pak se překvapivě rozepsal a prozradil toho na sebe víc než dost:**

Ani nevíte, s jakou rozkoší vám vpálím kulku do té vaší pomatené hlavy! Jo!

Není pochyby, že studium medicíny mělo velký vliv na mou literární činnost; značně rozšířilo oblast mých pozorování, obohatilo mé znalosti, jejich skutečnou cenu pro mne jako spisovatele může pochopit jedině ten, kdo je sám lékařem; usměrňovalo mě též a patrně díky medicíně jsem se vyvaroval mnohých chyb. Poznatky získané studiem přírodních věd a vědecká metoda mě vždy učily být ve střehu a snažil jsem se jednat na základě vědeckých faktů, a kde to nebylo možné, raději jsem vůbec nepsal. Mimochodem poznamenávám, že způsob tvůrčí práce umělecké není vždy s vědeckými fakty; smrt jedem nelze na scéně podat tak, jak probíhá ve skutečnosti. Avšak soulad s vědeckými fakty musí být pocítován i v této konvenci, tj. čtenáři nebo divákovi musí být jasné, že jde o konvenci a že za ní je zkušený spisovatel. K beletristům, kteří se staví k vědeckým faktům odmítavě, já nepatřím; nechtěl bych patřit ani k těm, kteří ke všemu přicházejí svým vlastním rozumem.

A v některých dopisech se vyloženě chlubil i tím, na co by slušný a spořádaný občan nijak zvláště hrdý být neměl, jako když svému mladšímu bratrovi Michailovi napsal, když v Monte Carlu prohrál v ruletě 900 franků: **Osobně jsem sám se sebou velmi spokojen.** Takže je vlastně až s podivem, kolik toho o sobě Anton Pavlovič trpící autobiografobíí napsal. A naštěstí se ve svých dopisech a denících zmiňoval i o hrách, na nichž je vystavěna naše inscenace.

V lednu 1887 se v dopise spisovatelce Marii Vladimirovně Kiselevové takto skromně zmínil o své aktovce (*Labutí píseň*):

Já napsal divadelní hru na 4 aršíky. Trvá 15–20 minut. Nejkratší drama na celém světě. Bude v ní hrát slavný Davydov, který teď pracuje u Korše. Otištěna bude v Sezóně, a proto půjde na odbyt... Vůbec malé věci se píš mnohem lépe než velké; menší nároky a úspěch je... kdo si

přeje víc? Psal jsem své drama jednu hodinu pět minut. Nanejvýš zasvěceně nás o této hříčce informuje Čechovův bratr Michail ve své knize *Lidé kolem Čechova: V ulici Kudrinské-Sadové* nás navštívil i herec V. N. Davydov, hvězda Koršova i Alexandrinského divadla. Byl to skutečně neobyčejný člověk. Při své tloušťce byl velmi pohyblivý. Předváděl například tanečnici, jak tančí nesmírně náročné tance,

a nás vůbec ani nenapadlo, že před námi není baletka, ale tlustý muž. (...) Když byl ještě zaměstnán u Korše, zahrál hlavní úlohu v Čechovově *Ivanovu* a jen díky jemu spatřilo obecenstvo jednoaktovku *Kalchas (Labutí píseň)*. Byl jsem tehdy na premiéře. Znal jsem tuto studii do nejmenších podrobností, protože jsem ji několikrát prepisoval. Ale pro pánicka, co tam všechno přidal Davydov z vlastní fantasmie!

O Močalovi i Ščepkinovi, o všech možných jiných hercích, takže jsem sotva poznal originál.

Ale celkem to špatně nedopadlo a bylo to tak talentované, že se bratr neurazil a nic nenamítal. Davydov uměl nenapodobitelně vypravovat příhody ze života herců na venkově. Předváděl přitom hned všechny jednající osoby a člověk musil být neobyčejně lhostejný, aby ho po jeho vyprávění nerozbolelo smíchem břicho.

A ve stejné době napsal Čechov *Medvěda*, který se na jeviště nedostával zrovna snadno, jak to dokládá dopis novináři Alexeji Sergejeviči Suvorinovi, v němž Anton Pavlovič sděluje podrobnosti z divadelního zákulisí: **U Korše je mela. Explodoval kávovar a opařil Rybčinské obličej. Glama-Meščerská odjela do Petrohradu. Solovcovova životní družka Glebovová je nemocná atd. Nemá kdo hrát, nikdo neposlouchá, křičí jeden přes druhého, hádají se... Kávová konvice zabila mého *Medvěda*.**

Ale nakonec měl *Medvěd* úspěch a hrál se po celém Rusku, což Čechov, který hospodařil na svém panství v Melichovu, ve svém

dalším dopise Suvorinovi ze srpna 1892 popsal velmi lakonicky: **Čekám, až vymlátíme a prodáme žito, do té doby žiju z Medvěda a o houbách, kterých je u nás úžasně mnoho.**

Zajímavé okolnosti, jež provázely vznik této slavné aktovky, kterou Čechov napsal krátce po premiéře svého Ivanova, popisuje mladší bratr Michail ve své knize *Lidé kolem Čechova*: **Nazítří po premiéře, kterou jsem vyličil, navštívil v bytě bratra Antona známý dramatik Alexandrov-Krylov, jehož divadelní hry tvořily tehdy repertoár moskevského Malého divadla. Themistoklova sláva nedala Miltiadovi spát. S prvním závanem vytušil v *Ivanovovi* mnoho původního, předvídal pozdější úspěch této hry a nabídl bratru Antonovi své služby. Že by prý jako hru upravil, něco v ní změnil, něco přidal, s podmínkou, že by byl Krylov spoluautorem a o honorář by se dělili napůl. Antona to pobouřilo, ale ani stínem nedal najevo, jak mu je nabídka nepřijemná a jemně ho odmítl. Bratr pak napsal svůj známý vaudeville *Medvěd*, který se dával po celém Rusku, a tu Krylov napsal současně rovněž vaudeville *Medvěd na námluvách*, což patrně nebylo bez úmyslu.**

A bylo by nespravedlivé nezmnít se o tom, jak skromně se Anton Pavlovič zmínil o poslední aktovce (*Námluvy*), na niž je naše inscenace vystavěna, což učinil v dopise A. S. Suvorinovi z října 1888: **Napsal jsem ještě jeden vaudeville; jsou v něm dvě role mužské a jedna ženská. Ano, je to velmi strohé, ale o to upřímnější.** Ostatně jako sám Anton Pavlovič, který po moskevském úspěchu Ivanova, své první celovečerní hry, nepodlehł sladkému mámení divadelního triumfu a poučeně varoval mladého dramatika L. L. Leontjěva-Ščeglova v dopise z 9. června 1888: **K tomu, aby člověk nesl břímě ruského**

dramatika, je zapotřebí hodně nervů a hodně vytrvalosti. Bojím se, že se vyčerpáte, ještě než vám bude čtyřicet. Je známo, že dramatik (profesionální, jakým se chcete stát) na každých 10 her napíše 8 nepodařených, každý musí zažít neúspěch, a neúspěch se někdy táhne kolik let, a máte vy sílu, abyste se s tím smířil? Jste nervózní, máte sklon dělat z komára velblouda, a sebemenší neúspěch vám způsobuje bolest, ale to dramatikovi neodpovídá.

Tato rada je poctivě prožitá, pisatel moc dobře věděl, o čem píše. Hrozba neúspěchu je v divadelním světě všudypřítomná a Čechov se před ním bránil záměrným zlehčováním významu, jaký pro něj dramatická tvorba měla. Měsíc před uvedením své druhé celovečerní hry *Lesní duch*, která na jevišti zcela zaslouženě propadla (a z níž se po zásadním přepracování stal zcela zaslouženě oslavovaný *Strýček Váňa*), napsal A. A. Lejkinovi, redaktoru petrohradského humoristického časopisu *Střepiny*, v dopise ze 7. listopadu 1889 takto tvrdá slova: **Kolem a kolem, já jsem za celý svůj život pro divadlo pracoval sotva jeden měsíc, a teď myslím na divadelní činnost jako na loňský sníh. Nic pro mne neznamena konkurence 536 dramatiků, kteří dnes píší pro jeviště, a nestojím o úspěch, který nyní mají dramatici, jak dobří, tak špatní.**

Samozřejmě, že lhal. Divadlo miloval a po úspěchu toužil jako každý autor, ale tuhle pomyslnou slávu strážlivě konfrontoval s anonymní vážností své lékařské profese. O tom, jak těžce se mu za této koexistence tvoří, se Lejkinovi svěřil v dopise z 24. srpna 1883: **Píšu za nejhnušnějších podmínek. Předemnou je moje neliterární práce, jež nemilosrdně nedá pokoj mému svědomí, ve vedlejší místnosti křičí dítě mého příbuzného, který přijel na návštěvu, v dalším pokoji čte otec nahlas matce *Zapečetěného anděla*. Kdosi vytáhl hudební skříň a poslouchá a poslouchá *Krásnou Helenu*. Utekl bych do letohrádku, ale už je jedna po půlnoci.**

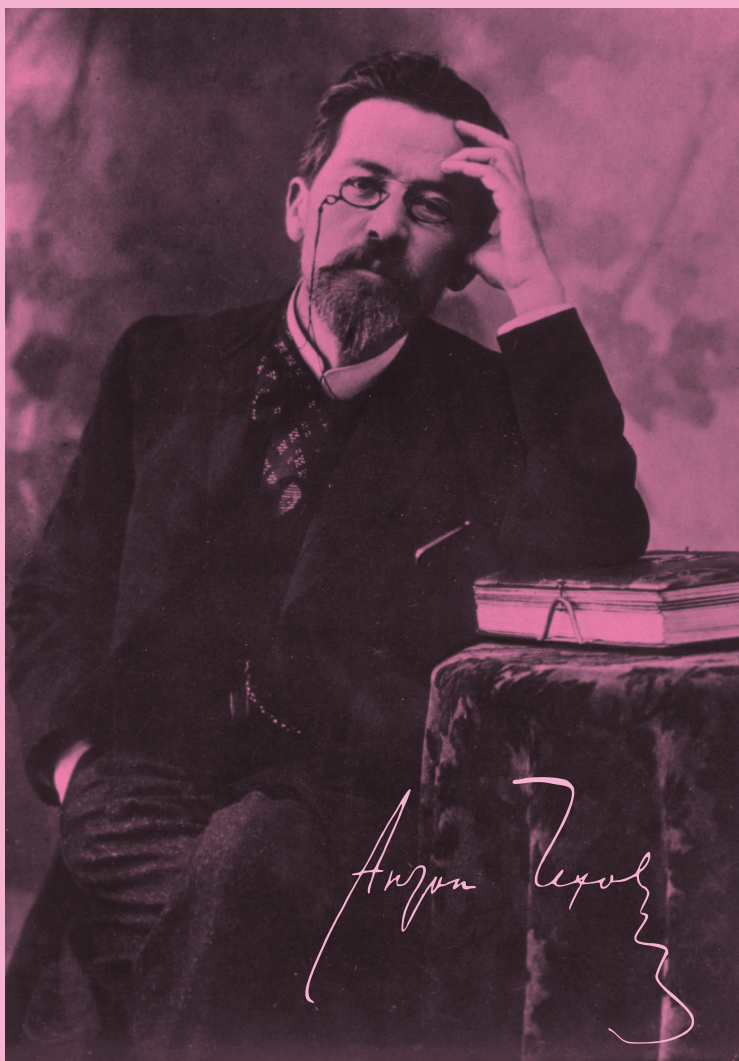
Nesmíte se tolik rozčilovat, drahý sousede.
Dovolte, ať vám to vysvětlím.

Pro píšícího člověka by se těžko našla odpornější atmosféra. Mou postel obsadil příbuzný, který přijel na návštěvu a který za mnou co chvíli chodí a začíná debatu o medicíně. Holčička musí mít koliku, když tolik pláče. Moje neštěstí je v tom, že jsem medik a že není člověka, který by nepovažoval za potřebné si se mnou popovídat o medicíně. Koho přestane bavit medicína, začne řeč o literatuře.

A v dopise ze 17. ledna 1887, který adresoval bratru Alexandrovi, svůj problém pojmenoval s chirurgickou přesností: **Kromě ženy – medicíny mám ještě milenku – literaturu, ale o té se nezmiňuji, poněvadž ti, kdo nezákonitě žijí, mimo zákon též zahynou.** V intencích tohoto podobenství můžeme závěrem prohlásit, že ačkoli Čechov věnoval své ženě veškerou zákonitou péči, již jí byl povinován, celosvětovou a nehynoucí slávu mu přinesla právě ta jeho nezákonná milenka.

August Texel

Spát se nebude! Já mám talent a měl bych
dál hrát. Kde je talent, tam pro stáří není místo.
Hrajem!

Omámen štěstím si před ni kleknu a poprosím ji,
aby mě udělala šťastným. A ona řekne:
Odejdi z divadla! Chápeš to?
O-dej-di-zdi-vad-la! Dokážeš to pochopit?

→ Tohle byl taky *Višňový sad* v roce 1996
v režii Oxany Meleškiny-Smilkové.

Komorní scéna Aréna, příspěvková organizace
28. října 2, 701 85 Moravská Ostrava
pokladna@divadloarena.cz

Prosíme chodte včas, po zahájení představení
není možný přístup do hlediště.

Foto Roman Polášek
Grafické zpracování Alena Sroková

Divadelní inscenace realizujeme za finanční podpory
Ministerstva kultury České republiky
a Moravskoslezského kraje.

Činnost Komorní scény Aréna,
příspěvkové organizace statutárního města Ostrava,
je financována z rozpočtu města Ostravy.

...u nás jste v dobré společnosti
www.divadloarena.cz

OSTRAVA!!!

REGL

Full HD tisk
printo

PATRIOT

FATHER'S
COFFEE HOUSE